

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
5521-11

meddelad i Stockholm den 5 juni 2012

KLAGANDE

Socialnämnden i Gislaveds kommun
332 80 Gislaved

MOTPART

AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Jönköpings dom den 4 augusti 2011 i mål nr 2548-11

SAKEN

Egenavgift vid korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

---

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen undanröjer underinstansernas avgöranden och överlämnar handlingarna i målet till Socialnämnden i Gislaveds kommun för handläggning.

Dok.Id 119983

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

BAKGRUND

AA – som ostridigt tillhör personkretsen enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS – beviljades av Socialnämnden i Gislaveds kommun genom beslut den 31 maj 2011 insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet (9 § 6 LSS) i form av en lägervistelse på Sommarkollo i Småland den 22 juli – 2 augusti 2011. Samtidigt fastställde nämnden en egenavgift om 1 023 kr 50 öre per dygn som AA skulle betala för insatsen, totalt 11 258 kr 50 öre. Egenavgiften omfattade enligt beslutet kost, logi samt aktiviteter.

AA överklagade nämndens beslut hos Förvaltningsrätten i Jönköping och yrkade att beslutet skulle upphävas i den del det avsåg betalningsskyldighet för egenavgift gällande logi och aktiviteter eftersom detta enligt henne ingick i insatsen. Hon framhöll i sitt överklagande – med hänvisning till uttalanden i förarbetena till LSS – att utgångspunkten enligt LSS är att insatsen ska vara avgiftsfri men att däremot avgift för t.ex. måltid som serveras i anslutning till en insats bör kunna tas ut. Att ta ut andra avgifter än för kost vid en korttidsvistelse utanför det egna hemmet strider emellertid mot lag.

Förvaltningsrätten – som fann att den insats det var fråga om inte omfattades av de bestämmelser i LSS enligt vilka det är tillåtet att ta ut avgifter från den enskilde – upphävde nämndens beslut i den del det avsåg egenavgift, alltså även beträffande avgift för kost. Förvaltningsrättens avgörande gick därmed utöver vad som yrkats i målet. Kammarrätten avsåg socialnämndens överklagande av förvaltningsrättens dom.

YRKANDEN M.M.

Socialnämnden yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska upphäva kammarrättens dom och fastställa socialnämndens beslut om egenavgift för korttidsvistelse samt anför bl.a. följande. LSS hindrar inte att avgift tas ut.

AA är av Försäkringskassan beviljad aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång. Av 19 § LSS följer att kommunen därför kan ta ut avgift för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter på de grunder som kommunen bestämmer. AA har ekonomiska medel att bekosta de aktiviteter hon deltar i på samma sätt som gäller för andra ungdomar i samhället.

AA bestrider bifall till överklagandet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Enligt 29 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) får rättens avgörande inte gå utöver vad som yrkas i målet. Om det föreligger särskilda skäl, får dock rätten även utan yrkande besluta till det bättre för enskild, när det kan ske utan men för motstående enskilt intresse.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att möjligheten att gå utöver yrkandet är tänkt som en garanti för den enskildes rättsskydd. Vad som åsyftas är fall då rätten finner det uppenbart att den enskilde blivit för strängt bedömd i den underliggande instansen. Samtidigt har bestämmelsens undantagskaraktär betonats. Det bör således inte komma i fråga att rätten vid misstanke om att något fel eller någon felbedömning har förekommit som inte omfattas av parts yrkande, tar initiativ till ytterligare utredning i målet. Endast uppenbara eller uppenbarade fel bör normalt rättas med stöd av regeln om s.k. reformatio in melius. Över huvud taget bör reformatio in melius ses som en extraordinär åtgärd som bara motiveras av särskilda skäl (prop. 1971:30 s. 580 f.).

Som utgångspunkt sätter alltså yrkandena från parterna den yttre ramen för domstolens prövning, men förvaltningsprocesslagen medger att domstolarna undantagsvis går utanför processramen för att på så vis uppnå ett materiellt sett riktigt resultat. En grundläggande förutsättning för att överväga ett sådant undantag är således att det är uppenbart vad som är det materiellt riktiga resultatet.

Högsta förvaltningsdomstolen noterar följande beträffande det nu aktuella avgörandet.

Genom insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska anhöriga kunna ges avlösning och utrymme för avkoppling. För den funktionshindrade personen kan korttidsvistelsen både tillgodose behov av miljöombyte och rekreation samt ge möjlighet till personlig utveckling. Insatsen kan därför delvis ses som ett alternativ till insatsen avlösarservice i hemmet (9 § 5 LSS). Korttidsvistelse kan förläggas i korttidshem eller i annan familj – stödfamilj. Sommarläger och kortkurser kan också utgöra en form av korttidsvistelse (prop. 1992/93:159 s. 77 och 178).

I förarbetena till LSS uttalas vidare att det är angeläget att omfattande stödbehov på grund av funktionshinder inte medför en lägre levnadsstandard än den som gäller för personer som inte har motsvarande behov. Utgångspunkten ska därför vara att stöd och service som ges enligt LSS ska vara avgiftsfritt. Avgift för t.ex. måltid som serveras i anslutning till en insats bör däremot kunna tas ut. Även för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter bör avgifter i vissa fall få tas ut (prop. 1992/93:159 s. 99).

Av 21 § LSS följer att avgift eller ersättning för kostnader inte får tas ut för insatser enligt lagen annat än i sådana fall som är reglerade i 18–20 §§ LSS. Den bestämmelse som socialnämnden har åberopat som grund för avgiftsuttaget är 19 §. Enligt den paragrafen kan skäliga avgifter för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter tas ut av dem som uppstår vissa förmåner enligt socialförsäkringsbalken eller har annan inkomst av motsvarande storlek, enligt de grunder som kommunen bestämmer. Fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter ingår i insatsen bostad med särskild service (9 c § andra meningen).

Bestämmelserna i 19 § LSS innefattar alltså ett bemyndigande som medger att kommunen får besluta att anta avgiftstaxor för t.ex. bostad med särskild service.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening kan insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet i form av sommarläger under elva dagar emellertid inte anses innefatta bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter i den mening som avses i 19 §. Kostnaden för logi och för sådana aktiviteter som ingår i själva lägervistelsen kan alltså inte vara avgiftsgrundande enligt LSS utan ingår i den aktuella insatsen. Som förvaltningsrätten funnit har nämnden således inte haft rätt att ta ut egenavgift avseende ”logi och aktiviteter”.

Vad beträffar den del av avgiften som avser kost gör Högsta förvaltningsdomstolen följande bedömning.

Genom det ovan angivna motivuttalandet till LSS får anses stå klart att avsikten har varit att en kommun ska kunna ta ut en viss avgift för kost som tillhandahålls i anslutning till en insats.

Av 8 kap. 3 b § kommunallagen (1991:900) framgår att kommuner och landsting får ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. För tjänster eller nyttigheter som de är skyldiga att tillhandahålla får de ta ut avgifter bara om det är särskilt föreskrivet.

Bestämmelserna i LSS kan inte anses innebära att kommunen genom att bevilja den aktuella insatsen förpliktats att svara även för AAs kostnader för måltider i anslutning till denna. LSS hindrar därmed inte att kommunen tar ut en avgift motsvarande självkostnaden för de måltider som serveras under lägervistelsen. En rätt för en kommun att ta ut en sådan avgift förutsätter emellertid att grunden för avgiftsuttaget har fastställts i enlighet med vad som föreskrivs i kommunallagen. Någon utredning om den kommunalrättsliga grunden för avgiftsuttaget föreligger inte i detta mål.

Hur det förhåller sig med rätten för socialnämnden att debitera AA avgift för kost i samband med insatsen är således oklart. Mot den angivna bakgrunden har det inte förelegat förutsättningar för förvaltningsrätten att med stöd av 29 § förvaltningsprocesslagen bifalla överklagandet på så sätt att beslutet om

Mål nr
5521-11

egenavgift i sin helhet upphävdes. Däremot fanns det – baserat på den bedömning förvaltningsrätten gjorde beträffande beslutet om egenavgift i överklagade delar – anledning för domstolen att upphäva beslutet eftersom det saknades utredning om hur avgiften för kost förhöll sig till övriga kostnadsposter men målet borde då ha visats åter till socialnämnden för vidare handläggning i den delen.

På grund av det anförda ska underinstansernas avgöranden undanröjas och målet visas åter till socialnämnden för vidare handläggning.

Nils Dexe

Margit Knutsson

Henrik Jermsten

Anita Saldén Enérus

Erik Nymansson

Cecilia Holmdahl

Föredragande justitiesekreterare

Avd. II

Föredraget 2012-05-02